

DEMONUL STRĂVEZIU

AL LUI EMINESCU - LUNA

“Cereasca boltă pare o magică lanternă
Și luna este lampa. Iar lumea e-o cortină
Pe care defilează în hora lor eternă
Imaginile noastre – răni negre în lumină”.

(Omar Khayyam)

«Numeroase popoare altaice își imaginează Cerul ca un cort: Calea Lactee este “cusătura”, iar stelele sunt “găurile” prin care intră lumina. În mijlocul Cerului strălucește Steaua Polară, care, asemenea unui țaruș, susține cortul. Ea poartă diferite denumiri: “Stâlpul de Aur”, “Stâlpul de Fier”, “Stâlpul Soarelui”. Alături de ea domnește în univers Luna, simbol al sexualității în doctrinele tibetane, fecunda matrice a femeii.» ne informa Mircea Eliade în lucrarea sa “Istoria credințelor și ideilor religioase”, analizând simbolistica lunii din punctul de vedere al religiei.

Dicționarul explicativ al limbii române oferă o altă perspectivă asupra lunii, una științifică: aceasta este definită ca “astru, satelit al pământului, care se învârtește în jurul acestuia și care îl luminează în timpul nopții.”

Dicționarul de simboluri explică faptul că luna este corelată cu soarele, ea fiind lipsită de lumină proprie și simbolizează dependența și principiul feminin, precum și periodicitatea și reînnoirea.

Luna este simbol al ritmurilor biologice, este un astru care crește și descrește, care dispare, a cărui viață este supusă legii universale a devenirii, a nașterii și a morții. Reprezintă și timpul care trece, timpul viu pe care-l măsoară prin fazele ei succesive și regulate.

Luna este simbolul primului mort. Timp de trei nopți, în fiecare lună, ea e ca moartă. Dispare. Apoi reapare și sporește în strălucire.

Luna este cunoașterea indirectă, discursivă, progresivă, rece. Astru al nopților, evocă în plan metaforic frumusețea, dar și lumina în imensitatea întunecimii. Dar prin această lumină, care nu este decât o reflectare a luminii soarelui, luna este simbolul cunoașterii teoretice, conceptuale, raționale.

Cea mai frumoasă imagine a lunii ne este oferită de poezie. Și dacă luăm în considerare faptul că luna este un element al naturii întâlnit mai ales în poeziile romanticilor, atunci cel mai bine se va regăsi în lucrările unuia din marii poeți români, a cărui “întreagă creație se naște din nostalgia paradisului” (Nichifor Crainic), Mihai Eminescu.

Rolul naturii este deosebit de important în opera lui Eminescu. În poeziile din adolescență, natura apare sub trei forme: pentru a crea o atmosferă; în metaforele figurilor sau sentimentelor umane, și ca un mediu atotcuprinzător, căruia i se integrează și omul. Cerul, luna, luceafărul, stelele, noaptea, furtuna, marea, râul, luciul și murmurul apei, foșnetul frunzelor, codrul, câmpia, florile și păsările, toate se îmbină creând atmosfera tipic eminesciană, plină de culori și sunete exprimând comunicarea și corespondența armonioasă dintre elemente.

Dintre toate motivele eminesciene legate de natură, cel mai des, și poate mai important, este luna.

În general, soarele nu este un astru romantic. El sfâșie cu lumina lui divină cuibul nocturn al viselor. Poezia romantică apare odată cu acea atracție spre lună. Contemplația romantică a lunii anulează total ori parțial simțul gravitației pe pământ.

Imaginile lunii la Eminescu sunt uneori asemănătoare cu cele din lirica sanscrită. În literatura sanscrită, de obicei luna trezește durere de dragoste. În “Śakuntalā”, eroul Dușyanta își zice: “Deși credeam că luna e răcoroasă, într-adevăr razele ei stropite de rouă varsă foc. Luna ne chinuiește pe noi, cei care iubim”. Asemenea imagine se găsește și la Eminescu. De exemplu, în poezia “Când...”:

“Când luna prin nori pe lume veghează
Când fie-ce undă se-mbracă c-o rază
Când cântă ai somnului ginii nătângi
Tu tremuri și plângi.

Când luna aruncă o pală lumină
Prin merii în floare-nșirați în grădină
La trunchiul unuia pe tine te-aștept

Visând deștept.”

Asocierea lunii cu durerea umană se întâlnește și la poetul Tagore: “Lună, tu trezești valuri de lacrimi în oceanul tristeții mele”.

Dar astrul nocturn are o altă pondere în creația lui Eminescu; văpaia lunii îl transpune într-un alt nivel spiritual și îi dezvăluie tainele creației ca și zădărnicia vieții. Concepția despre lună a lui Eminescu, ca o putere care învie gânduri și întunecă suferințe își are rezonanță în concepția vedică de Varuna, zeul cerului, care veghează gândurile omenești, gândirea și imaginația poetului devenind ecouri ale textelor indiene pe care le-a citit; un sâmbure al acestei imagini transpare în “*Misterele nopții*”:

“Razele din alba lună
mi le torc, mi le-mpreună
pentru-ntregul viitor”.

Balada “*Făt – Frumos din tei*” cuprinde acel efect de lumină de lună proiectat cu un gest cosmic pe mari întinderi:

“Lun-atunci din codri iese,
Noaptea toată stă s-o vadă,
Zugrăvește umbre negre
Pe câmp alb ca de zăpadă.

Și mereu ea le lungește,
Și urcând pe cer le mută,
Dar ei trec, se pierd în codri
Cu viața lor pierdută.”

Predilecția pentru efectele de lună rămâne o înclinație statornică. Se întâlnește în poeziile acestei perioade a creației poetului, dar și mai târziu. O întâmpinăm în “*Melancolie*”, în “*Crăiasa din povești*”, în “*Lacul*”, în “*Călin*”, în “*Povestea codrului*”, până la acel efect mareț din “*Scrisoarea I*”:

“Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă
Prin care trece albă regina nopții moartă.
O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie
Și în mormânt albastru și-n pânze argintie,
În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,
Tu adorat și dulce al nopților monarc!”

(Melancolie)

***

“Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;

(...)

Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină.”

(Crăiasa din povești)

***

“Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândeii lune “

(Lacul)

***

“Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri
Împrejuru-ne s-adună
Ale Curții mândre neamuri”

(Povestea codrului)

***

“Căci perdelele-ntr-o parte când le dau, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca-n vis pe toate”

(Scrisoarea I)

“Scrisoarea I” sugerează cum dintr-un colț de univers scăldat de lumina palidă și rece a lunii, pornesc gândurile poetului, amplificate până la hiperbolizare de frumusețea nopții, dar și de izolarea între pereții austeri ai unei odăi sărace, unde “doar ceasornicul străbate lunga timpului cărare”. Cadrul romantic anesteziază simțurile, din “noaptea amintirii” ies dureri pe care poetul le percepe ca-n vis, și din acest joc al alternativelor între luciditate și visare, meditația eminesciană trece cu ușurință de la indignare la înțelegere, de la tonul vehement la cel elegiac. Distanțarea de lume a eu-lui poetic și pătrunderea în spațiul gândirii și al închipuirii se petrece în regimul nocturn prin contactul cu energia magică selenară.

Poetul contemplă luna, o invocă:

“Lună tu, stăpâna mării, pe a lumii boltă luneci
Și gândirilor dând viață, suferințele întuneci”.

Se produce o modificare în sistemul de referință. Din perspectivă cosmică, privind spre pământ, se relevă un spectacol grandios și tragic. Sub lumina “fecioară” a lunii, scânteiază pustii și codri, mări nesfârșite și țărături înflorite, cetăți și case. Luna îi vede deopotrivă și pe rege și pe sărac, atât de diferiți în destinul lor social, dar niveleți în absolut de “geniul morții”; pe cei slabi și cei puternici, pe mediocrul cochet, dar și pe înțeleptul solitar.

Printre atâtea aspecte ale luminii, Eminescu alege mai cu seamă pe cele ale lunii. Efectul de lună, care alcătuiește un motiv atât de general al romantismului, poate apărea ca un element al peisajului în trei feluri deosebite. Există o lună văzută ca un obiect izolat al cerului, astru solitar către care privirile sunt răpite:

“Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă
Prin care trece albă regina nopții moartă”.

Există apoi o lumină de lună resimțită ca o însușire generală a atmosferei, ca o baie de influențe difuze:

“Neguri albe strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie”.

Dar există o lumină de lună însoțită cu vreun aspect material al pământului și prin care acesta din urmă dobândește o adevărată strălucire fantomatică:

“Văzduhul scânteiază, și ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar”.

În multe din poeziile sale, Eminescu însoțește lumina lunii cu apa lacului:

“Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri”

***

“Ce cauți pe unde bate luna
Pe-un alb izvor tremurător?”

***

“Tresărind scânteie lacul
Și se leagănă sub soare”.

Această alăturare a luminii cu apa, reflectată ca o tainică îmbrățișare a lor, mistică pasiune a elementelor, a fost exprimată de Eminescu când în poezia “*Lasă-ți lumea...*” a scris strofa simbolică:

“Tată lacul. Luna plină
Poleindu-l, îl străbate;
El, aprins de-a ei lumină,
Simte-a lui singurătate”.

Motiv “atât de romantic”, izvor a nenumărate mituri, legende și culte care dăruiesc zeițelor chipul lunii (Isis, Ishtar, Artemis sau Diana, Hecate, ...), luna este un simbol cosmic extins la toate epocile, din vremuri imemorabile și până în zilele noastre, și generalizat la toate orizonturile.

BIBLIOGRAFIE:

1. George Călinescu – “Opera lui Mihai Eminescu”, Ed. Minerva, București, 1970, vol. II, pag. 135-138.
2. Tudor Vianu – “Scriitori români”, Ed. Minerva, București, 1970, vol. I, pag. 224-230.
3. Amita Bhose – “Eminescu și India”, Ed. Junimea, Iași, 1978, pag. 37-40.
4. Mircea Eliade – “Istoria credințelor și ideilor religioase”, Ed. Universitas, Chișinău, 1992, vol. III, pag. 5-17.
5. Mihai Eminescu – “Poezii. Proză literară”, Ed. Cartea Românească, București, 1984, vol. I
6. Jean Chevalier & Alain Gheerbrant – “Dicționar de simboluri”, vol. II, Ed. Artemis, București, 1995, pag. 244-250.
7. Dicționar explicativ al limbii române.